ৰামায়ণী বচন, প্ৰবাদ আৰু যোজনা

-প্ৰণৱ ফুকন

পৃথিৱীৰ প্ৰথম মহাকাব্য ৰামায়ণ সৃষ্টি হৈছিল ভাৰতত । বিশ্বৰ সৰ্ববৃহৎ মহাকাব্য মহাভাৰতও ভাৰতৰেই অৱদান । কোনো প্ৰান্তীয় ভাষাত প্ৰথম ৰামায়ণ অনুবাদ কৰে বা কিছু নিজত্ব প্ৰদান কৰে চৌদ্ধ শতিকাৰ শেষৰ ফালে অপ্ৰমাদী কবি মাধৱ কন্দলীয়ে অসমীয়া ভাষাত ৰামায়ণ কাব্য লিখি; তেওঁৰ এই কামৰ প্ৰধান পৃষ্ঠপোষক আছিল বৰাহী ৰজা মহামাণিক্য । সাহিত্যৰ এই পৰম্পৰাই জনমানসত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰা স্বাভাৱিক,যাৰ ফলশ্ৰুতিত অনেক বচন, প্ৰবাদ আৰু যোজনাৰ সৃষ্টি হৈছিল যাৰ বিষয়বস্তু আছিল মহাকাব্য দুখনৰ চৰিত্ৰ তথা বিভিন্ন কাহিনী । দুয়োখন মহাকাব্যক সাঙুৰিও যোজনাদিৰ সৃষ্টি হৈছিল । উদাহৰণ স্বৰূপে আমি চাব পাৰোঁ:

"অতি দৰ্প কৰি লংকা নাশিলা ৰাৱণ,
অভিমান কৰি বংশ নাশে দুৰ্য্যোধন ।
অতি দান কৰি বলি গৈলা পাতালে ,
এই হেতু অতি কৰ্ম এৰিবা সকলে ।।"

ইয়াত ৰাৱণ, দুৰ্যোধন আৰু বলিৰ কোনো কোনো বিষয়ৰ আধিক্যই যে ধ্বংস মাতি আনিছিল, সেই কথা কৈ সকলোকে আধিক্যৰ পৰা
আঁতৰি থাকিবলৈ কোৱা হৈছে ।

আহক, আমি কেইটিমান ৰামায়ণী প্ৰবাদ, যোজনা আদিৰ ওপৰত ৰেখাপাত কৰোঁ । বিভিন্ন পৰিৱেশ - পৰিস্থিতিৰ লগত থাপ খোৱাকৈ এইলানি ব্যৱহৃত হয় ।

(১) অনিশ্চিত ভৱিষ্যত বুজোৱা:
"কালিলৈ ৰাম ৰজা হ'ব আজি অধিবাস
কোনেনো জানিছিল ৰাম যাব বনবাস"

ৰামক ৰাজপাটত বহুৱাৰ আগদিনা কৈকেয়ী আৰু মন্থৰাৰ চক্ৰান্তত পিতৃ দশৰথে তেওঁক চৈধ্য বছৰৰ বাবে বনবাসলৈ পঠাব লগা হ'ল । এনে এক পৰিণতিৰ কথা সকলোৰে সপোনৰো অগোচৰ আছিল । অনিশ্চিত ভৱিষ্যতৰ ক্ষেত্ৰত এই যোজনা প্ৰয়োগ হয় ।

(২) সকলোফালেই বিপদৰ ক্ষেত্ৰত:
"ৰামে মাৰিলেও মৰা
ৰাৱণে মাৰিলেও মৰা"

ৰাৱণে সীতা-হৰণৰ কূট-কৌশল ৰচনা কৰি মোমায়েক মাৰীচক সোণৰ হৰিণৰ ৰূপ ধৰি ৰামক পৰ্ণকুটীৰৰ পৰা আঁতৰাই নিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়ে । মাৰীচ মহাসংকটত পৰে । এহাতে হৰিণৰ ৰূপ ধৰিলে ৰামৰ শৰত মৃত্যু নিশ্চিত । আনহাতে নধৰিলেও ৰাৱণৰ হাতত তেওঁৰ নিধন অনিবাৰ্য । অসমীয়া লোক-জীৱনে আগে পিছে দুয়োফালে বিপদ অহা বুজাবলৈ এইফাঁকি প্ৰবচন ব্যৱহাৰ কৰে ।

(৩) অন্তিম সীমা:
লক্ষ্মণ-ৰেখা"

সীতাৰ নিৰ্দেশত লক্ষ্মণ ৰামক সহায় কৰিবলৈ যাব লগা হোৱাত লক্ষ্মণে উপায় নাপাই পৰ্ণকুটীৰৰ সমুখত মাটিত তিনিডাল আঁক টানি সেই আঁক পাৰ নহ'বলৈ সীতাক সকীয়াই ওলাই গৈছিল। সীতাই সেই আঁক পাৰ হৈ ৰাৱণৰ জালত বন্দী হৈছিল। সীমা উলংঘন কৰা অৰ্থত এই কথাটি চলি আহিছে।

(৪) ক্ষিপ্ৰতাৰে কাম কৰা:
"হনুমন্ত জাঁপ"

হনুমানে হেনো একেটা জাপতে সাগৰ পাৰ হৈ লংকাত উপস্থিত হৈছিল। কোনো কাম ক্ষীপ্ৰতাৰে সমাধা কৰা অৰ্থত এই খণ্ডবাক্যষাৰি প্ৰয়োগ কৰা হয়

(৫) নিজৰ সমস্যা নিজেই সমাধা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত:
"হনুমন্ত লংকালৈ গ'ল
নেজৰ অগ্নি মুখে নুমাল"

লংকাবাসীয়ে নেজত লগাই দিয়া জুইৰে হনুমানে স্বৰ্ণলংকা ছাৰখাৰ কৰাৰ পাছত সেই জুই নুমাবলৈ অসমৰ্থ হৈ সীতাৰ কাষ চাপে। অৱশেষত সীতাৰ পৰামৰ্শ মতে তেওঁ সেই জুই মুখেৰে নিৰ্বাপিত কৰে। নিজৰ সমস্যা নিজে সমাধান কৰা অথবা নিজৰ খং নিজে মাৰ নিওৱা বুজাবলৈ এই ফাঁকি প্ৰবাদ বাক্য ব্যৱহৃত হয় ।

(৬) পীড়াদায়ক ঘটনা বুজাবলৈ:
"লক্ষ্মণৰ শক্তিশেল"

ৰাম-ৰাৱণৰ যুদ্ধত লক্ষ্মণ ৰাৱণৰ শক্তিশেল বা যাঠিৰ আঘাতত মৃতপ্ৰায় হৈ পৰিছিল। অৱশেষত হনুমানে অনা গন্ধমাদন পৰ্বতত গজা বিশল্যকৰণীৰ দ্বাৰাহে লক্ষ্মণ সুস্থ হৈ উঠে। অতিশয় পীড়াদায়ক ঘটনা বুজাবলৈ এই জতুৱা ঠাঁচ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

(৭) কামৰ আগতেই ফলৰ আশা কৰা
"কালনেমিৰ লংকা ভাগ"

লক্‌ষ্‌মণ শক্‌তশিলেত আহত হোৱাত হনুমান বশিল্‌যকৰণী আনবিলৈ গ’ল। ৰাৱণে মোমায়কে মাৰচিৰ পুত্‌ৰ (কোনো কোনো আখ্‌যানত মোমায়কে বুলি কোৱা হছৈে) কালনমেকি হনুমানক বধ কৰবিলৈ পঠালে আৰু তাৰ বনিমিয়ত অৰ্‌দ্‌ধ ৰাজ্‌য দবি বুলি ক’লে। কন্‌িতু, কালনমেয়িে কামফৰো কৰাৰ পূৰ্‌বহেঁ লংকাৰ কোন অংশ ল’ব সহৈটো মনতে নৰি্‌দ্‌ধাৰণ কৰলিছৈলি। কাম নকৰাকয়ৈে ফল আশা কৰা মানুহক আৰু তনেলোকৰ মানসকিতাক তীৰ্‌যক মন্‌তব্‌য কৰবিলৈ খণ্‌ডবাক্‌যটো ব্‌যৱহাৰ কৰা হয়।

(৮) দুৰ্ঘোৰ কাজিয়াৰ নাম:
"ৰাম-ৰাৱণৰ যুদ্ধ"

সীতা-উদ্ধাৰক লৈ ৰাম আৰু ৰাৱণৰ মাজত হোৱা তয়ামগ্না ৰণক লৈ এই প্ৰবচনটিৰ সৃষ্টি হৈছে । সাধাৰণতে পৰিয়ালৰ ভিতৰত ককাই-ভাইৰ কাজিয়া লাগিলে, অথবা বাহিৰত দুটা পক্ষ দুৰ্ঘোৰ কাজিয়াত লিপ্ত হ'লে এইফাঁকি প্ৰবচনেৰে তেনে কাজিয়াক বুজোৱা হয় ।

(৯) অন্তৰ্দাহী, শেষ নোহোৱা বেদনা
"ৰাৱণৰ চিতাজুই"

প্ৰবাদ আছে যে ৰাৱণক দাহন কৰা চিতাৰ জুইকুৰা আজিও নুমুৱা নাই আৰু কাহানিও নুনুমায় । অন্তৰ্দাহী

দুখ-বেদনাৰ কথা বুজাবলৈ এই প্ৰবচনফাঁকিৰ প্ৰচলন লক্ষ্য কৰা যায় ।

(১০) বিনা আয়োজনেৰে কাম কৰা দৰ্শাবলৈ:
"সীতা নোহোৱা যজ্ঞ পতা"

সীতাক বনবাসলৈ পঠোৱাৰ পাছত চক্ৰৱৰ্তী ৰজা হোৱাৰ উদ্দেশ্যেৰে ৰামে অশ্বমেধ পাতিছিল আৰু সীতাৰ স্বৰ্ণমূৰ্তি সাজি সেই যজ্ঞভাগ সমাপণ কৰে। ধাতুৰ মূৰ্তিয়ে জীৱন্ত মানুহৰ মৰ্যাদা কিদৰে লাভ কৰিব পাৰে, সেই প্ৰশ্ন জন-সমাজত আজিও থাকি গ'ল। উপকৰণ বা নায়কৰ অনুপস্থিতিত কোনো কাৰ্য কৰিবলৈ ওলালে এইফাঁকি প্ৰবচন ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

ৰামায়ণী প্ৰবাদ, যোজনা আদিয়ে আমাৰ সমাজক প্ৰভাৱিত কৰি আহিছে । ৰামায়ণ তথা মহাভাৰত এই দুয়োখন মহাকাব্য ঋষিসকলৰ অভিজ্ঞতাপুষ্ট; চৰিত্ৰৰ বিশ্লেষণ, ঘটনাৰ পুংখানুপুংখ বিৱৰণ আদিয়ে দুয়োখনকে ভাৰতীয় সমাজত সৰ্বদা সৰ্বোচ্চ স্থান দিছে । অসমীয়া ভাষাত দুয়োখন মহাকাব্যৰ সাৱলীল ভাঙনি তথা প্ৰান্তীয় ৰূপ প্ৰদানৰ ফলত জনসাধাৰণৰ বাবে সহজবোধ্য হৈ পৰে । ৰামায়ণ মহাকাব্য ভিত্তিক যোজনা, বচন আদি আৰু এই মহাকাব্যৰ অনুবাদিত ৰূপে পৰস্পৰ সহায়ক হৈ অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিৰ অনুঘটক হিচাপে প্ৰকাশ পাইছে ।